

Ad fontes!

Богдан Цимбал

DOI: DOI:10.33608/0236-1477.2019.12.21-32
УДК 655-05 І Доманицький

УЧАСТЬ ВАСИЛЯ ДОМАНИЦЬКОГО В ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАВНИЦТВА “ВІК”

Статтю присвячено ранньому періоду діяльності київського видавництва “Вік” та участі в його роботі Василя Доманицького. Історію видавництва “Вік” до сьогодні належно не вивчено, тому автор зосереджується на трьох питаннях: 1) час заснування видавництва; 2) особовий склад співробітників; 3) участь Доманицького в його роботі. На основі детального аналізу наявних друкованих джерел та архівних матеріалів дослідник пропонує та обґрунтовує власну версію по кожному з порушених питань.

Ключові слова: українське книговидання, цензура.

Bohdan Tsybmal. Vasyl Domanytskyi's Participation in Work of "Vik" Publishing House

The paper explores the initial activity of Kyiv publishing house “Vik” and Vasyl Domanytskyi's participation in its work. The history of the publishing house has not been properly studied yet. The vast majority of sources used by the scholars contain many inconsistencies, and the existing research works don't pay attention to the causes of the differences, but rather exacerbate the problem due to uncritical attitude to the sources. The author, therefore, focuses on three issues: 1) the time when the publishing house was founded; 2) its employees; 3) Domanytskyi's participation in its work. Researchers date the origins of the publishing house differently, within a wide period of 1894–1897. Most of them rely on a limited range of printed sources that may contain some mistakes. Based on the crossed analysis of the ‘main’ (popular) sources with the involvement of those less popular among specialists, the author identified the causes of differences in the works of the scholars and made an attempt to explain the causes of such inaccuracies. The new archival materials not only confirmed the results of studying the printed sources but also helped to establish the earliest documented date directly related to the work of the publishing house. This date may be reasonably taken as a starting point of its history. Studying the archival documents of the censorship department allows making some assumptions about the staff of the publishing house, which although remains insufficiently studied. The list of personalities is still limited to the five most famous members of the publishing circle. The findings also help to clarify the terminus post quem of Vasyl Domanytskyi's involvement in the work of the publishing house. The results obtained are important not only for the further study of the history of Ukrainian book printing but also for highlighting the relationship of publishers with the censorship in the Russian Empire and the work of the Kyiv “Moloda Hromada” circle.

Keywords: Ukrainian book publishing, censorship.

Синхронних документальних відомостей про ранній період діяльності видавничого гуртка, як і про участь у ньому Василя Доманицького, обмаль. Основні джерела більш-менш докладної інформації, яку використовують дослідники, це дві статті С. Єфремова (див.: [8; 9]) і спогади його та О. Лотоцького (див.: [11; 14]). Ще одне важливе джерело – збірник пам'яті Доманицького “Чистому серцем” (див.: [25]). Саме ретроспективністю названих джерел пояснюються, на мою думку, певні розбіжності.

Видавнича діяльність Доманицького нерозривно пов'язана з “Віком”, тому зупинюся докладніше на кількох моментах в історії видавництва. У літературі фігурує різний час його заснування. Наприклад, Н. Токар, авторка монографії про Доманицького, називає 1897 р. – за виходом першої книжки видавництва “У тісної баби” О. Кониського [18, 32]. Джерело цього твердження очевидне:

обидва факти Н. Токар узяла зі спогадів Доманицького про професора В. Антоновича, але поставилася до них не критично й не перевірила їх на предмет вірогідності. Як згадував Доманицький, ідея заснувати видавництво походила від В. Антоновича: “А ось ще один наслідок впливу “професора” на нас, зелену молодь, заохочену ним же до праці... То було вже р. 1897, коли ми другий рік були в університеті. Серед членів тієї самої “Громади”, про яку тільки що була мова, повсталася думка, таки ж у хаті в професора, засновати українське видавництво. Положили ми, що кожен член видавничого гуртка повинен давати по 20 коп. щомісяця, а щоб мати і більш грошей і більш людей до роботи, то запросили до гуртку і не “громадян” – декого з семінарської академічної громади, та й з людей сторонніх. Це був початок відомому видавництву у Києві “Вік”. Року 1897 видано було першу книжечку – оповідання Кониського “У тісної баби”. Побачивши, що діло стає на певний шлях, В. Б. [Антонович. – Б. Ц.] здобув для нас субсидію од старших громадян – спочатку 50 р. на рік, потім 100, а далі то й ще більш. Це була велика поміч в нашому маленькому спочатку ділі, і ми за перших 4 роки видали 7 – 8 книжечок, поки після видання трьохтомового “Віку” в р. 1900–2 не придбали собі і більшого морального і матеріального капіталу” [7, 427].

Безперечно, що в цьому конкретному випадку маємо справу з курйозною помилкою, бо в бібліографії Кониського це видання значиться під 1896 р. [див.: 16, 80; 20, 456]. Це не одинока суперечність у наведеному фрагменті спогадів. Варто на цьому зупинитися окремо, щоб не лише спростувати, а й спробувати з’ясувати причини появи цих неточностей.

Цілком можливо, що названий Доманицьким рік заснування виник унаслідок накладання різних подій, коли злилися воєдино спогади про діяльність у гімназійному гуртку та початок навчання в університеті. У 1897 р. було засновано Загальноукраїнську безпартійну демократичну організацію, яка за сприяння В. Антоновича почала дофінансовувати молоде видавництво, того ж таки року відкрито й українську книгарню в Києві [11, 445, 446; 24, 240–242]. Очевидно, Доманицький припустився неточності через помилку пам’яті. Із цієї причини вважати 1897 р. датою заснування видавництва немає жодних підстав.

Неузгодженості із часом заснування видавничого гуртка на цьому не вичерпуються. Інший рік пропонує авторка дослідження про видавництво “Вік” В. Хоню. Порушивши це питання, вона цілком резонно пояснює розбіжності в датуванні неповнотою інформації та нерозробленістю теми: “Про випадковість відомостей про видавництво “Вік” у радянських дослідницьких джерелах свідчать розходження щодо визначення точних дат початку та припинення діяльності видавництва, а також деякі неточні запозичення, які потрапляють із одних джерел в інші. Так, у різних дослідницьких джерелах зустрічаються суперечливі дані щодо року заснування видавництва. За одними джерелами – це 1896 рік <...>, за іншими – 1895-й” [21, 7]. На думку дослідниці, видавництво було засновано наприкінці 1894 р., щоправда, конкретних аргументів, які підтверджували б цю тезу, вона не наводить, а лише констатує: “Вивчення фактичного боку справи доводить, що часом заснування видавництва, очевидно, була межа 1894 – 1895 років. Саме 1894 року О. Кониський вніс перші 75 крб. на видання популярних брошур <...>. І тоді ж побачило світ перше видання майбутнього видавництва, оповідання того ж автора – О. Кониського – “У тісної баби” [21, 7–8]. При цьому дослідниця посилається на статтю О. Дея, який, подаючи ці факти, не наводить жодних покликань на джерела [4, 162].

На жаль, присутніх доказів на користь зміщення дати заснування видавничого гуртка на 1894 р. В. Хоню не висловлює. Така рання дата трапляється в різних

джерелах, назву кілька з них. Перше – це лист Доманицького до Марка Вовчка від 19 лютого (4 березня) 1901 р.: “<...> ми, видавці, усі люди “учащієся”, себто студенти університету та духовних шкіл, – народ бідний, почали свої видання в р. 1894, склавши кожен по карбованцеві, а нині вже даємо тисячні видання” [12, 370]. Друге – це перелік видань “Віку”, надрукований на обкладинці книжки Марка Вовчка, де перший пункт – оповідання “У тісної баби” Кониського, датоване 1894 р. [3, 2 обкл.]. Третє – “Каталог видавництва “Вік” (цензурний дозвіл від 5 березня 1904 р.) [30, арк. 11]. Ту саму дату бачимо й у “Бюлетені видавництва “Вік”” за серпень 1905 р. (четверте джерело), у якому видання “У тісної баби” Кониського датували знову 1894 р. [2, 3].

Якщо вказана Доманицьким дата заснування видавничого гуртка – питання дискусійне, то справа з датуванням “віківського” видання “У тісної баби” О. Кониського 1894 р. досить проста й однозначна, про що згадано вище. Перше спростування цього безперечно хибного датування знаходимо в бібліографії українських писань Кониського, яку уклав сам Доманицький [6, 148]. Натомість, згідно з тим самим джерелом, 1894 р. в Чернігові окремим виданням з’явилася невеличка книжечка Кониського на 24 сторінки “Дидь Евмень. Спомынки бабы Уляны Красючкы” [6, 147]. Цю дату підтверджують і вцілілі архівні документи. Згідно із записом у “Журналі реєстрації видань що виходять із відома київського окремого цензора, за період із 1 травня 1896 по 31 грудня 1897 р.”, друкований примірник оповідання О. Кониського “У тісної баби” надійшов до відомства 10 травня 1896 р. Книжка побачила світ у друкарні М. Д. Іванової, а її наклад становив п’ять тисяч примірників [36, арк. 3 зв.].

Як було зазначено на початку статті, важливе джерело відомостей про “Вік” – “Сторінки минулого” Лотоцького – одного з головних співробітників, ба більше, засновників майбутнього видавництва, тому його мемуари мають особливу вагу в цьому питанні. Зокрема, цінні згадки про існування нелегальних українських об’єднань у гімназійних колах, звідки й вийшла більшість майбутніх учасників видавництва: “Був у Києві і гурток гімназійний, заложений на самому початку 1894 р., головно з учнів IV гімназії (був гурток ще в попередньому році, але не український, а просто гімназійний самоосвітній). Провід вів Дм. Вол. Антонович, син проф. В. Б. Учасниками гуртка були діти старших українських громадян – Гліб Лазаревський, Волод. Лучицький, були ще Василь Доманицький, Кость Мацієвич, Іван Руденко, Петро Холодний, Сергій Примаченко, Модест Трегубенко, Сергій Щасний, брав участь в якості гостя – Всев. Чаговець. Більшість їх того ж року скінчили гімназію, головно четверту (Трегубенко третю). Восени 1894 р. К. Мацієвич виїхав до Александрії, П. Холодний та С. Щасний вийшли з гуртка, але гурток поновився новими людьми. В академічному р. 1894/5 до гуртка належали студенти Іван Руденко та Модест Трегубенко і гімназисти – Сергій Примаченко, Дмитро Антонович, Василь Доманицький, Гліб Лазаревський, Олексій Васютинський. В дальшому році всі покінчили гімназію, і до студентського гуртка належали: Д. Антонович, М. Трегубенко, С. Примаченко, В. Доманицький, Г. Лазаревський, Олександр Головінський та ще кілька чоловік. Восени 1896 р. Д. Антонович виїхав з Києва, і гурток сей поєднався з другим, де між іншими були Совачов і Базилевич” [14, 214].

Наведений уривок споминів Лотоцького кидає світло на питання швидкого входження Доманицького до українського студентського кола восени 1895 р. Як бачимо, ґрунт для цього було підготовлено ще в останні роки його гімназійного життя, а університетський період став логічним продовженням попереднього етапу.

Ще одне важливе джерело – спогади іншого засновника й постійного учасника видавництва “Вік” С. Єфремова. Важливо пам’ятати, що Єфремов

і Лотоцький писали свої мемуари незалежно один від одного, тому будь-які взаємовпливи в цьому випадку неможливі. Крім “Споминів”, які так і залишилися незавершеними й неопублікованими, Єфремов у 1920-х роках надрукував про видавництво дві невеликі статті. Як він згадував, засновано видавничий гурток було восени 1895 р. Саме з “установчими зборами” майбутнього видавництва безпосередньо пов’язано й знайомство Єфремова з Доманицьким: “Перше наше спіткання було року 1895. Василь був тоді перший рік в університеті, а я дотягав зненависне ярмо семінарської схоластики. Восени того року Ол. Лотоцький, що був тоді студентом духовної академії, запропонував мені пристати до гуртка молоді, що заходжується видавати українські книжки. Я залюбки згодився і в призначений час був на квартирі у Доманицького, що жив у будинку проф. Антоновича. Прізвище Доманицького було мені й перш по знаку, бо ми з ним досить близькі земляки, хоч якимсь дивним дивом до того часу й не стрівались. Гурток, у якому я тоді опинився, і був початком того видавництва, що, прийнявши назву “Вік”, додержалось аж до сього часу” [10, 18–19], – писав він у спогадах про Доманицького 1912 р.

Схожу, але з певними відмінностями, історію Єфремов повторив пізніше в спогадах “Про дні минулі”: “Було це року 1895-го. Раз якось восени, мабуть, у вересні, Лотоцький сказав мені прийти увечері на М[аріїнсько]-Благовіщенську ул. до студента Доманицького – “буде нарада про видавництво”. <...> В невеличкій студентській кімнаті, десь у флігелі на М[аріїнсько]-Благовіщенській, між Тарасівською та Володимирською улицями (числа не пам’ятаю), восени 1895 р. народилося наше видавництво” [11, 384–385]. А також в окремій публікації “На світанку українських видавництв”, присвяченій “Віку”: “Восени 1895 р. в квартирі Доманицького одбулось перше зібрання, тоді ж таки ми дістали перший “капітал” на цю справу – 75 карб. од Кониського і 1896-го вийшла перша наша книжка – “У тісної баби”, оповідання Кониського. Так розпочало свою роботу видавництво, що згодом узяло для себе назву “Вік” [9, 110].

Усі три рази Єфремов говорить про осінь 1895 р. і про квартиру Доманицького. Варіюється тільки адреса, за якою той проживав: то це кімната в будинку проф. В. Антоновича, що стояв на розі Кузнечної і Жилинської вулиць, то це на Маріїнсько-Благовіщенській між Володимирською і Тарасівською вулицями. Якщо оминати питання адреси, інформація цілком узгоджується з початком навчання Доманицького в університеті, адже саме восени 1895 р. він став студентом історико-філологічного факультету Імператорського університету св. Володимира, де навчався на одному курсі з Олександром Грушевським [31, арк. 5]. Останній, за спогадами Єфремова, теж був присутній на “установчих зборах” видавництва [11, 385], однак перегляд його кореспонденції до брата цього не підтверджує. Олександр жодного разу не згадує про видавничу діяльність, а на згадку про Доманицького натрапляємо лише в листі від 3 березня 1896 р., де молодший Грушевський пише про роботу над словником: “були “вновь приобретенные” Василенко і мій collega Доманицький” [38, арк. 46].

На позір, С. Єфремов досить точний у своїх спогадах (наскільки це можливо для мемуарного жанру), проте кожен поданий у них факт потребує ретельної верифікації. Авторитетних джерел, які дали б змогу підтвердити слова Єфремова, що “установчі збори” майбутнього видавництва відбулися в Доманицького, немає, а сам мемуарист у різний час називає різні адреси. Цілком можливо, що спогад про “установчі збори”, якщо вони й справді мали місце, заступили якісь пізніші зібрання видавничого гуртка. Тож питання участі В. Доманицького у видавництві “Вік” не менш складне й суперечливе, ніж питання заснування видавничого гуртка, бо відомостей маємо ще менше, і майже всі вони діахронічні.

Важливий синхронний документ, який допоміг би прояснити це питання, – юнацький щоденник Єфремова за період від 1 січня 1895-го до 4 лютого 1896 р. У наведених вище цитатах Єфремов говорить, що установче зібрання відбулося восени 1895 р., цей хронологічний проміжок не виходить за межі вцілілого щоденника. Справді, у щоденникових записах за вказаний період натрапляємо на згадки про “громадський літературний комітет”. Удруге інформація про комітет з’являється в записі за 4 вересня 1895 р., де Єфремов пояснює завдання й цілі його роботи: “На першій збірці, в четвер [31 серпня 1895 р. – Б. Ц.], мене обібрано на члена громадського літературного комітета – складати українські книжки для народного читання і взагалі керувати літературними справами громадськими. Сьогодні була перша збірка членів комітету, де ми порішали грошові справи (задля видання книжок), розбирали матеріал для спорудження книжок і т. п. Через два тижня кожний з членів комітету має принести на збірку матеріалу не менш, як на одну книжечку. Матеріал для книжок складається або з творів українських письменників, що вже друкувались, але всі вже порозходились, так що їх купити не можна, або з тих, що друкувались за корд[он]ом і не можуть з сієї причини доходити на Україну. Звичайно, що можна приносити й самостійні, оригінальні твори, але таких, певне, буде небагато. На себе я взяв переглянути “Зорю”, “Складку” і інше” [11, 135].

Перша згадка про літературний комітет з’являється кількома днями раніше – 1 вересня (а описано в ній події вечора попереднього дня – 31 серпня 1895 р.): тут ідеться про збірку громадян, на якій, зокрема, Лотоцький звітував про “літературну діяльність нашого гурту”: “З його видко, що громада наша робила ту невеличку працю, яка була їй по силам. Так, було складено до 30 рукописей до друку; з них 4 вже надруковано, 6 одержало вже цензурний дозвіл, а решта або заборонена, або ще чекає своєї черги в цензурі. Зміст рукописей звичайно белетристичний, бо нічого іншого в Російській державі не можна друкувати на українській мові. Частина їх – самостійні твори наших громадян, а друга – передрук тих оповідань, що друкувались вже раніш. Звичайно, що 4 книжечки, які вже надруковані – се результат досить незначний, але ж не наша вина, що більшість рукописей була заборонена цензурою; ми робили, що могли” [11, 133].

Очевидно, що “літературну діяльність нашого гурту”, про яку звітував Лотоцький, проводив чи координував “громадський літературний комітет”, до складу якого того вечора було включено Єфремова. Безперечно, присутніх на цих зборах було більше, але за прізвищами, крім самого Єфремова, фігурують лише Лотоцький, Кость Пилинський та Іринарх Черкаський. У спогадах “Про дні минулі” на “установчій збірці” видавничого гуртка з присутніх Єфремов згадує О. Лотоцького, Дениса й Костя Пилинських та першокурсників В. Доманицького й О. Грушевського [11, 385]. При цьому факт звіту суперечить твердженню про заснування видавництва на початку осені 1895 р. [11, 384].

У наведеному вище й наступних щоденникових записах про літературний комітет (див. записи за 20 вересня, 4 жовтня, 2 листопада та 17 грудня 1895 р.) Доманицький не фігурує. Натомість у спогадах Єфремов пише, що “Василь з першого ж нашого спіткання глибоко припав мені до душі” [11, 388]. Малоймовірно, щоб ішлося про ще один невідомий нам літературний гурток, у якому активну участь брали Лотоцький і Єфремов. Крім того, якщо 1 вересня 1895 р. Лотоцький звітував про літературну діяльність гуртка, який підготував до друку майже тридцять рукописів, чотири з яких уже надруковано, а ще шість отримали цензурний дозвіл, це аж ніяк не узгоджується з текстом спогадів.

Інакше описує той час Лотоцький. Подані ним відомості дозволяють припустити причини появи суперечностей у спогадах Єфремова, хоча самі

вони подекуди теж викликають питання. У своїх мемуарах Лотоцький пише, що “справу було зрушено, здається, з двох боків, ледве чи не одночасно, невеличкою компанією, що була близько зв’язана з О. Я. Кониським (в складі – С. Єфремов, В. Доманицький, Ф. Матушевський і я) та студентським гуртком, на чолі якого стояв Д. В. Антонович). Почали ми збиратися в помешканню В. Б. Антоновича, – в кімнаті, де жили Д. Антонович та В. Доманицький. Вирішено було виготовити найбільше матеріалу до друку, прилаштовувати той матеріал по всяких видавництвах, що вже існують, а крім того заснувати власне видавництво” [14, 257]. І далі: “Воловодження з чужими видавцями <...> було дуже не смачне. <...> Отже почувалася потреба заснувати власне видавництво – бодай найскромніше. О. Я. Кониський зібрав на сю мету серед знайомих 75 карбованців. Д. Антонович дістав через посередництво батька від В. Ф. Симиренка 100 р. Се вже був капітал, з яким приступлено до самостійного видавництва” [14, 259]. На цьому варто зупинитися докладніше.

Згадка про те, що за справу видання українських книжок майже одночасно взялися два не пов’язані між собою гуртки молоді, важлива. Цілком можливо, що невеликий період між ініціативою студентів та моментом об’єднання обох осередків і породив помилки в “Спогадах про дні минулі”. Єфремов міг хронологічно локалізувати появу видавничого гуртка початком вересня, бо саме тоді його ввели до “літературної комісії” семінарської громади. Об’єднання студентської групи (називатиму її умовно “студентською” на протигагу “семінарській” зі штаб-квартирою “Ельдорадо”) і “літературної комісії” семінаристів могло відбутися через кілька тижнів, унаслідок чого на момент написання мемуарів дві різні події наклалися й сполучилися в одне ціле. Серед причин об’єднання студентів із семінаристами в один видавничий гурток міг бути наявний в останніх і відсутній у перших досвід зносин із цензурним комітетом. Станом на 1 вересня 1895 р. Д. Пилинський подав на розгляд цензури шість рукописів [34, арк. 23 зв.–25, 43 зв., 44, 114 зв.–116, 153 зв., 154]. Натомість ні В. Доманицький, ні Д. Антонович ніколи раніше не мали справ із цим відомством.

У наведеному фрагменті спогадів маємо, на мою думку, одну суперечність, пов’язану з появою Доманицького в переліку осіб, які близько стояли до Кониського, – це викликає певні питання. Позаяк Доманицький був знайомий з Д. Антоновичем ще з часів спільного навчання в четвертій київській гімназії (зокрема проживав із ним в одній кімнаті до виїзду Антоновича на навчання в Харків 1896 р.), то була б зрозумілою поява його прізвища серед членів іншої групи молоді, яка взялася за справу видання української книжки в Києві. Можливо, Лотоцький припустився помилки внаслідок накладання пізніших подій, коли саме Єфремов, Доманицький, Матушевський і сам Лотоцький становили кістяк видавничого гуртка. Крім цього, як мені здається, дві видавничі групи існували паралельно зовсім недовго й незабаром злилися в один гурток, що теж могло спричинитися до помилки пам’яті.

Як впливає зі щоденника Єфремова, “громадський літературний комітет”, який складався головно з київських семінаристів і членом якого він став 31 серпня 1895 р., мав на той час уже певний результат у вигляді чотирьох надрукованих видань. З другого боку, 1912 р. Лотоцький писав про своє знайомство з Доманицьким до осені 1895-го: “Спізнався я з Василем Миколайовичем, коли ще вчився він у гімназії. Уже в той час виявив він ті риси, якими визначався і в пору своєї зрілості. Це був надзвичайно рухливий, працьовитий юнак; завше був він захоплений якимсь ділом, якоюсь справою, і весь цілком отдавався тій справі. Він був душею гімназичного українського гуртка” [15, 32]. Цілком можливо, що активний у колі гімназичної молоді

Доманицький швидко завоював довіру в студентській громаді, однак вірогідних доказів для такого припущення замало. Крім того, “громадський літературний комітет” існував раніше.

На основі всіх наведених свідчень можна зробити кілька припущень: 1) за справу видання українських книжок першим узявся “громадський літературний комітет” семінарської громади; 2) згодом виник подібний “комітет” у колі студентської громади. Завдання обох гуртків зводилися до підготовки рукописів та подання їх на розгляд цензури, після чого в разі отримання дозволу на видання рукопис передавали сторонньому видавцеві; 3) разом із об’єднанням обох центрів в один видавничий гурток було вирішено заснувати власне видавництво, яке, як можна припустити, по кількох роках свого існування отримало назву “Вік”.

Тут важливо з’ясувати, що ми маємо на увазі під “видавництвом”. Це допоможе вирішити питання про точку відліку в його історії. Очевидно, весь період, який передував заснуванню видавничого гуртка, коли молодогромадівці займалися лише підбором матеріалу та отриманням цензурного дозволу (назвімо це протовидавництвом), не можна безпосередньо вважати історією видавництва. Загалом Лотоцький і Єфремов більш-менш одноставні й сходяться на осіні 1895 р. Проте стверджувати складно.

Першою друкованою продукцією, яка побачила світ винятково заходами видавничого гуртка без залучення сторонніх видавців, стало оповідання Кониського “У тісної баби”. Єфремов про це згадував: “Ухвалили ми організувати переписування та подавання до цензури рукописів, почавши з старих наших авторів, складання нових брошюрок популярного змісту; кожен назвав тему, яку мав опрацювати. Разом рішено було друкувати й першу нашу книжечку – “У тісної баби” Кониського, – на яку вже мавсь, здається, цензурний дозвіл, і Д. Пилинському доручено підшукування й зносини з друкарнею” [11, 385]. Безперечно, видавництво з’явилося дещо раніше, адже на підготовку рукопису потрібен був час.

Найпевніше, на мою думку, починати історію майбутнього “Віку” з найранішої відомої нам дати, пов’язаної із цим виданням. Як згадано вище, друкований примірник книжки Кониського надійшов до цензури 10 травня 1896 р., і того ж таки дня було видано квиток на випуск видання за № 1059 [36, арк. 3 зв.]. Згідно із записами в журналі, “У тісної баби” було дозволено до друку 16 січня 1896 р., а подано на розгляд цензури 7 жовтня 1895 р. [34, арк. 203 зв.–204]. Тому саме цю дату, 7 жовтня 1895 р., як єдину відому на сьогодні достеменно найранішу дату я братиму за початок історії видавничого гуртка, адже саме вона однозначно належить до історії видавництва “Вік”.

Не менш спірне, ніж початок відліку історії видавництва, питання складу його засновників і співробітників, зокрема найголовніше – чи був Доманицький серед засновників, а як ні, то з якого часу пристав до гурту? Найраніша дата, яка свідчить про участь Доманицького у виданні українських книжок (можна припустити, що це пов’язано з діяльністю київського видавничого гуртка), – 31 жовтня 1895 р. Саме цього дня він подав на розгляд цензури рукопис з оповіданнями “Божний провід” і “Лях” загальним обсягом 34 аркуші [34, арк. 214 зв.]. Хронологічно це відбулося після подання Д. Пилинським 7 жовтня в цензуру оповідання Кониського “У тісної баби”. Позаяк я прийняв цю дату за початок історії видавництва, то факт подання Доманицьким на розгляд цензури українських художніх творів розглядатиму як доказ його участі.

Цікаво, що Єфремов пише, нібито Д. Антоновича до участі у видавництві загітував Доманицький, натомість Лотоцький згадує, що студентська громада гуртувалася довкола Д. Антоновича. Однак того дня, 7 жовтня 1895 р., коли

Д. Пилинський подав до цензури оповідання Кониського, Антонович теж подав на розгляд цензури рукопис на 29 аркушів під назвою “Жарти, пісні і співомовки” [34, арк. 203 зв.–204], тобто до того, як у цензуру подав рукопис Доманицький. Рішенням Головного управління в справах друку від 23 грудня 1895 р. публікувати поданий Д. Антоновичем рукопис було заборонено [33, арк. 196]. Доманицького чекало інше рішення: 5 грудня цензор дозволив рукопис до друку, але без оповідання “Лях”, про що Доманицький довідався, забравши його 17 січня 1896 р. [34, арк. 215].

Уперше подаючи рукопис на розгляд цензури, Доманицький використав своє прізвище “В. Вітер” (інші приклади використання ним цього псевдоніма див.: [5, 103; 11, 388–389, 449, 456; 10, 20; 15, 38; 26, 225]). Із цього випливає, що названий Доманицьким 1897 р. не можна вважати початком його роботи у видавництві, а відома на сьогодні крайня нижня дата його участі в діяльності видавничого гуртка – 31 жовтня 1895 р.

Згадуючи про роботу Доманицького у видавництві, мемуаристи писали, що він одразу “відвоював” собі коректорську працю. Це неможливо перевірити, але виконання таких обов’язків вимагає досвіду. Безперечно, Доманицький міг його здобути, секретарюючи в редакції “Киевской старины”, де, мабуть, почав працювати майже одночасно з появою видавничого гуртка. Це питання можна було б прояснити, спираючись на точні відомості про початок роботи Доманицького в історичному щомісячнику, але їх, на жаль, немає.

Крім цензури, яка стояла на заваді виданню українських книжок, ще однією суттєвою перешкодою для видавництва була фінансова незабезпеченість. Єфремов згадував: “не вважаючи на весь терор цензурний, усе таки збиралось у нас більше дозволених рукописів, <...> ніж могла понести наша друкарня і наші мізерні фінанси видержати. Частину рукописів ми віддавали іншим видавцям, – аби тільки книжка вийшла” [11, 445]. Імовірно, саме з фінансових причин не побачили світ видання, допущені цензурою до друку без суттєвих купюр. Із таким випадком пов’язано друге документальне підтвердження участі Доманицького в роботі видавничого гуртка, яке вдалося розшукати в матеріалах канцелярії київського окремого цензора. У “Журнале регистрации книг и рукописей поступивших на предварительную цензуру ноябре 1895 – декабре 1896 г. со сведениями о их одобрении или запрещении и возвращении автору или издателю” під номерами 1641 і 1642 значаться подані на розгляд 18 листопада 1896 р. рукописи “Як чоловік собі науку добував (Спомин) Олександра Катренка” та “Оповідання. Жіноче бідування та інше” [35, арк. 211]. Обидва рукописи подав В. Доманицький, скориставшись псевдонімом “В. Вітер”.

Другий названий рукопис зберігся, і можна стверджувати, що він не зазнав суттєвих цензурних утручань. Зміст невиданої збірки такий: “Жіноче бідування” Ганни Барвінок, “Не впусти рака з рота” Олекси Стороженка, “Вороний кін” Якова Кухаренка, “Калюжа” Івана Затиркевича, “Загублені душі” В. Кулика, “Жонатий чорт” Олекси Стороженка (див.: [27]). Із Києва рукопис було передано на розгляд Головного управління в справах друку, яке 13 березня 1897 р. дало свій висновок і надіслало його київському окремому цензору [37, арк. 20]. Із цих творів цензор викреслив лише абзац у творі Кухаренка та повністю вірш Затиркевича “Калюжа” [27, 16, 25–27]. Дозвіл на перший рукопис було видано 28 січня, а на другий – 19 березня 1897 р. [27, обкл.; 35, арк. 211]. Наступного дня, 20 березня, В. Вітер отримав рукописи [35, арк. 211].

Інша доля випала рукописові “Льох. Оповідання з часів кріпацтва”, яке на розгляд київського окремого цензора подав В. Вітер (Доманицький). Угорі червоним чорнилом цензор залишив резолюцію “не дозволено”, а в правому

горішньому куті напис червоним олівцем “№ 15” [28, арк. 1]. Усі аркуші перекреслено червоним чорнилом. На останній сторінці запис графітним олівцем: “К рукописи 1635 нед[озволено] на основ[ани] закл[ючення] Главн[ого] управ[лення по делам печати] от 30/XI № 7057” [28, арк. 10 зв.]. На жаль, на рукописі вказано лише день і місяць без зазначення року, тому без додаткових розшуків неможливо говорити про конкретну дату.

Ще один уцілілий до сьогодні рукопис “Під Великдень” Доманицького (В. Вітер) та Антона Шабленка, теж, очевидно, було заборонено. На першому і на зворотах решти аркушів зроблено відкреслення червоним олівцем та чорнильний напис угорі “из рукописи № 50” (див.: [29]). Як і згадані вище твори, цей рукопис було надіслано на розгляд Головного управління в справах друку. Світло на цензурну історію цього рукопису кидає збережена в архіві резолюція центрального відомства від 28 квітня 1898 р.: “Вследствие представления от 21 января сего года за № 75, возвращая при сем две рукописи на малороссийском наречии под заглавием: 1, “В. Витер. Добром не переможеш. Оповідання Гната Галайды” и 2, “В. Витер. Лихтарнык. Пид Велькдень. А. Шабленка”, Главное управление по делам печати уведомляет Ваше Высокородие, что первые два рассказа могут быть дозволены к напечатанию под условием применения к тексту правил правописания русского языка, третий же рассказ под заглавием “Пид Велькдень. А. Шабленка”, подлежит запрещению” [37, арк. 91]. Київський цензор лишив на аркуші нотатку графітним олівцем: “3/V 98 испол[нено]”.

Як член видавничого гуртка Доманицький фігурує в інформації М. Железняк про діяльність української інтелігенції Києва та інших міст України, об'єднаної навколо журналу “Киевская старина”. Документ надійшов до начальника Київського губернського жандармського управління В. Новицького 2 липня 1900 р. Останній абзац у ньому присвячено київському видавництву: “Наподобие Харьковского книгоиздательства “Вс. И. Гуртом” в Киеве есть то же, субсидированное “Старою громадою” и некоторыми денежными украинофилами; во главе этого книгоиздательства стоят: Александр Игн. Лотоцкий и несколько академиков, Сергей Ефремов, Василий Доманицкий, Федор Матушевский и многие другие. Издано ими уже около 15 брошюр и книг” [19, 298]. Дехто з дослідників пише, що після університету Доманицький працював у гімназії Валькера [1, 89–90], а Железняк називає його службовцем Південно-Західної залізниці [19, 297]. Сам Доманицький в укладеному ним “Родоводі Доманицьких” у той час (дата цензурного дозволу 2 березня 1901 р.) про себе зазначив, що він працює “преподавателем Прогимназии Г. А. Валькера в Киеве и воспитателем пансиона Ю[го]-З[ападной] ж[елезной] дороги” [17].

Із підготовкою першого видання української антології кращих поетичних творів за сто років (1798 – 1898) “Вік” пов'язано ще один синхронний документ, який фіксує участь Доманицького в діяльності видавничого гуртка. Це його лист до А. Кримського від 4 грудня 1899 р., у якому він звертався до останнього з проханням подати про себе біографічні відомості, які додавалися до творів кожного автора [32]. Лист написано на бланку редакції історичного журналу “Киевская старина”, де Доманицький виконував обов'язки секретаря до свого від'їзду з Києва.

Робота з підготовки другого, розширеного видання антології “Вік”, зокрема наступних двох томів, які мали містити прозові твори, поклала початок епістолярному спілкуванню Доманицького з Марком Вовчком. 9 (21) жовтня 1900 р. він звертався до неї по дозвіл включити її твори в прозові томи антології [12, 367], на що невдовзі отримав позитивну відповідь [13, 383]. Пізніше Доманицький листувався з письменницею у справі видання “Народних

оповідань” у новій серії видавництва “Українська бібліотека” [12, 369–372] (детальніше про це див.: [22; 23]).

Наведені вище відомості дозволяють припустити, що майбутнє видавництво “Вік” виникло восени 1895 р., але не пізніше 7 жовтня, коли на розгляд цензури надійшов рукопис оповідання Кониського “У тісної баби” [34, арк. 203 зв.–204]. Найраніший, документально зафіксований факт участі Доманицького в діяльності видавничого гуртка подибуємо 31 жовтня того ж 1895 р., коли він уперше подав рукопис на розгляд Цензурного комітету [34, арк. 214 зв.]. Восени 1901 р. Доманицький через хворобу виїхав у Ялту [10, 22]. На цьому припинилася його регулярна участь у діяльності видавництва “Вік”. Доманицький поступово відходить від активної видавничої діяльності, хоча в майбутньому ще матиме великі проекти, як-от підготовка найповнішого на той час видання поезій Шевченка (містило 217 творів) та “Історії України-Русі” Миколи Аркаса, але вони вже не були пов’язані з видавництвом “Вік”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Боллоболовиченко А.* Побратими. Сергій Єфремов, Василь Доманицький – нариси життя і творчості. – Київ: Щек і Хорив, 2003. – 112 с.
2. Бюлетень видавництва “Вік”. Серпень (Август) 1905 р. – [Київ: Вік, 1905]. – 4 с.
3. *Вовчок, Марко.* Кармелюк. Невільничка. – Київ: Вік, 1904. – 84 с.
4. *Дей О.* Книга і друкарство на Україні з 60-х рр. XIX ст. до Великого Жовтня // Книга і друкарство на Україні / За ред. П. М. Попова. – Київ: Наук. думка, 1964. – С. 128–206.
5. *Дей О.* Словник українських псевдонімів і криптонімів (XVI – XX ст.). – Київ: Наук. думка, 1969. – 559 с.
6. *Доманицький В.* Библиографический указатель сочинений А. Я. Конисского, написанных по-малорусски // Киевская старина. – 1901. – Т. LXXII. – Январь. – Отд. I. – С. 131–151.
7. *Доманицький В.* Пам’яті незабутнього учителя (Спомини про В. Б. Антоновича) // Син України: Володимир Боніфатійович Антонович. У 3-х т. / Упор. В. Короткий, В. Ульяновський. – Т. 1. – Київ: Заповіт, 1997. – С. 426–429.
8. *Єфремов С.* В тісних рядах. Українська книга в 1898 – 1916 рр. // Єфремов С. Вибране: Статті. Наукові розвідки. Монографії / Упоряд., передм. та прим. Е. Соловей. – Київ: Наук. думка, 2002. – С. 152–180.
9. *Єфремов С.* На світанку українських видавництв. (“Вік”) // Бібліологічні вісті. – 1925. – №1/2. – С. 109–111.
10. *Єфремов С.* Чистеє серце // Чистому серцем. Пам’яті Василя Доманицького. Біографія, спомини, похорон / Упор. С. Єфремов. – Київ: Вік, 1912. – С. 16–30.
11. *Єфремов С.* Щоденник. Про дні минулі (спогади). – Київ: Темпора, 2011. – 792 с.
12. Листи до Марка Вовчка: У 2-х т. / Відпов. ред. О. Є. Засенко, Н. Є. Крутікова; упор. та прим. Б. Б. Лобача-Жученка та ін. – Київ: Дніпро, 1979. – Т. 2: Листи 1870 – 1907. – 554 с.
13. Листи Марка Вовчка: У 2 т. / Відпов. ред. Н. Є. Крутікова; упор. та прим. Б. Б. Лобача-Жученка та В. О. Дорошкевича. – Київ: Дніпро, 1984. – Т. 2: Листи 1872 – 1907. – 624 с.
14. *Лотоцький О.* Сторінки минулого. Частина перша. – Варшава, 1932. – 286 + II с.
15. [Лотоцький О.]. Трудовник ідеї / О. Білоусенко // Чистому серцем. Пам’яті Василя Доманицького. Біографія, спомини, похорон / Упор. С. Єфремов. – Київ: Вік, 1912. – С. 31–33.
16. Репертуар української книги 1798 – 1916. Матеріали до бібліографії / Наук. ред. Я. Р. Дашкевича. – Львів, 1999. – Т. 4: 1895 – 1900. – 488 с.
17. Родословная фамилии Доманицких / Составил Василий Доманицкий. – Киев: Тип. П. Барского, 1901. – 1 с.
18. *Токар Н.* Василь Миколайович Доманицький: особистість, науковець, громадський діяч: [Монографія]. – Кіровоград: ФОП Александрова М. В., 2012. – 240 с.
19. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847 – 1914). Збірник матеріалів / Відп. ред. Г. Боряк; упоряд. Г. Боряк, В. Баран та ін.; НАН України, Ін-т історії України; Укрдержархів, ЦДІАК України. – Київ: Ін-т історії України НАН України, 2013. – LXII; 810 с.: іл.
20. Українські письменники. Біо-бібліографічний словник: У 5 т. / Редкол. О. І. Білецький (голова) та ін. – Київ: Держ. вид. худ. літ, 1960 – 1965. – Т. II: Дожовтневий період (XIX – поч. XX ст.): А–М / Уклали М. Пивоваров, Г. Сингаївська, К. Федоритенко; відп. ред. Є. Кирилюк. – 752 с.
21. *Хоню В.* Організаційно-методичні засади роботи українських видавців кінця XIX – початку XX ст. (На прикладі київського видавництва “Вік”): Наук. вид. – Київ: НТУУ “КПІ”, 2000. – 48 с.
22. *Цимбал Б.* Василь Доманицький – видавець творів Марка Вовчка // Література: класична спадщина і сучасність / За ред. О. Н. Мушкудіані. – Київ: КиМУ, 2012. – С. 283–299.
23. *Цимбал Б.* Листування Марка Вовчка: невирішені питання атрибуції, датування та коментування // Studia Litteraria Universitatis Jagellonicae Cracoviensis. – Kraków, 2019. – Т. XIV. – Zeszyt 2. – S. 123–137. DOI: 10.4467/20843933ST.19.012.10316
24. *Чикаленко Є.* Спомини 1861–1907. – Нью-Йорк: УВАН, 1955. – 504 с.

25. Чистому серцем. Пам'яті Василя Доманицького. Біографія, спомини, похорон / Упор. С. Єфремов. – Київ: Вік, 1912. – 146 с.
26. *Якобчук С.* Листування Ф. П. Матушевського до С. О. Єфремова (1901–1917 рр.) як джерело дослідження громадського і культурного життя України початку XX століття // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – Київ, 2010. – Т. 20. – С. 217–239.
27. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 54. – Од. зб. 49. – 20 арк.
28. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 70. – Од. зб. 18. – 10 арк.
29. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 70. – Од. зб. 169. – 6 арк.
30. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Ф. 191. – Од. зб. 873. – 22 арк.
31. Державний архів м. Київ. – Ф. 16. – Оп. 465. – Од. зб. 1060. – 7 арк.
32. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Ф. XXXVI. – Од. зб. 263. – 1 арк.
33. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 294. – Оп. 1. – Од. зб. 297. – 222 арк.
34. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 294. – Оп. 1. – Од. зб. 304. – 222 арк.
35. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 294. – Оп. 1. – Од. зб. 310. – 222 арк.
36. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 294. – Оп. 1. – Од. зб. 314. – 233 арк.
37. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 294. – Оп. 1. – Од. зб. 323. – 213 арк.
38. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф. 1235. – Оп. 1. – Од. зб. 280. – 208 арк.

REFERENCES

1. Balabolchenko, A. (2003). *Pobratymy. Serbiy Yefremov, Vasyl Domanytskyi – narysy zhyttia i tvorchosti*. Kyiv. [In Ukrainian]
2. *Biulleten vydavnytstva "Vik". Serpen (August) 1905 r.* [1905]. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Vovchok, M. (1904). *Karmeliuk. Nevilnychka*. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Dey, O. (1965). *Knyha i drukarstvo na Ukraini z 60 rr. XIX st. do Velykoho Zhovtnya*. In P. Popov (Ed.), *Knyha i drukarstvo na Ukraini*, pp. 128–206. Kyiv. [in Ukrainian]
5. Dey, O. (1969). *Slovnnyk ukraïnskykh psevdonimiv i kryptonimiv (XVI – XX st.)*. Kyiv. [in Ukrainian]
6. Domanytskyi, V. (1901). Bibliograficheskiy ukazatel sochineniy A. Y. Konisskogo, napisannykh po-malorusski. *Kievskaya starina*, vol. 72, issue 1, chapt. 1, pp. 131–151. [in Russian]
7. Domanytskyi, V. (1997). *Pamyati nezabutnoho uchytelia (Spomyny pro V. B. Antonovycha)*. In V. Korotkyi, V. Ulianovskyi (Eds.) *Syn Ukrainy: Volodymyr Bonifatiyovych Antonovych*, vol. 1. (pp. 426–429) Kyiv. (Original work published 1908). [in Ukrainian]
8. Yefremov, S. (2002). *V tisykh riamtsiakh. Ukrainska knyha v 1898–1916 rr.* In Yefremov S. *Vybrane: statyi. Naukovi rozvidky. Mobografii*. Ed. E. Solovey. Kyiv. (Original work published 1926). [in Ukrainian]
9. Yefremov, S. (1925). *Na svitanku ukraïnskykh vydavnytstv ("Vik")*. *Bibliolobichni visti*, issue 1/2, 109–111. [in Ukrainian]
10. Yefremov, S. (1912). *Chysteye sertse*. In S. Yefremov (Ed.). *Chystomu sertsem. Pamyati Vasyla Domanyts' kobo. Biografiya, spomyny, pokhoron*, pp. 16–30. [in Ukrainian]
11. Yefremov, S. (2011). *Schodennyk. Pro dni mynuli (spobady)*. Kyiv. [in Ukrainian]
12. *Lysty do Marka Vovchka* (1979). O. Zasenka & N. Krutikova (Eds.). Vol. 2. Kyiv. [in Ukrainian]
13. *Lysty Marka Vovchka*. (1984). Ed. N. Krutikova. Vol. 2. Kyiv. [in Ukrainian]
14. Lototskyi O. (1932). *Storinky mynuloho*. [Pages of the past]. Vol. 1. Warszawa. [in Ukrainian]
15. [Lototskyi, O.] (Bilousenko, O.). (1912). *Trudovnyk idei*. In S. Yefremov (Ed.). *Chystomu sertsem. Pamyati Vasyla Domanyts' kobo. Biografiya, spomyny, pokhoron*, pp. 31–33. Kyiv. [in Ukrainian]
16. Dashkevych, Y. (Ed.) (1999). *Repertuar ukrainskoi knyby 1798–1916. Materialy do bibliografiyi*. Vol. 4. Lviv. [in Ukrainian]
17. Domanytskyi, V. (1901). *Rodoslovnaya familii Domanitskikh*. Kyiv. [in Russian]
18. Tokar, N. (2012). *Vasyl Mykolayovych Domanytskyi: osobystist, naukovec, bromadskyi diyach*. Kirovohrad. [in Ukrainian]
19. Boriak, H. (Ed.) (2013). *Ukrainska identychnist i movne pytannia v Rosiyskii imperii: sprobha derzhavnobno rebuluvannia (1847–1914)*. *Zbirnyk materialiv*. Kyiv. [in Ukrainian]
20. Kyryliuk, Y. (Ed.) (1963). *Ukrainski pysmennyky. Bio-bibliografichni slovnnyk*. Vol. 2. Kyiv. [in Ukrainian]
21. Khoniuk, V. (2000). *Orhanizatsiyno-metodychni zasady roboty ukraïnskykh vydavstv kintsia XIX – pochatku XX st. (Na prykladi kyivskoho vydavnytstva "Vik")*. Kyiv. [in Ukrainian]
22. Tymbal, B. (2012). *Vasyl Domanytskyi – vydavets tvoriv Marka Vovchka*. In O. Mushkudiani (Ed.). *Literatura: klasychna spadschyna i suchasnist'*. Kyiv. [in Ukrainian]
23. Tymbal, B. (2019). *Lystuvannia Marka Vovchka: nevyrisheni pytannia atrybutsii, datuvannia ta komentuvannia*. *Studia Litteraria Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*, vol. 14, issue 2, 123–137. [in Ukrainian] DOI:10.4467/20843933ST.19.012.10316
24. Chykalenko, Y. (1955). *Spomyny 1861–1907*. New York. (Original work published 1926). [in Ukrainian]

25. Yefremov, S. (Ed.) (1912) *Chystomu sertsem. Pamyati Vasyla Domanyts' kobo. Biografiya, spomyny, pokboron*, Kyiv. [in Ukrainian]
26. Yakobchuk, S. (2010). Lystuvannia F. P. Matushevskoho do S. O. Yefremova (1901–1917 rr.) yak dzherelo doslidzennia hromadskoho i kulturnoho zhyttia Ukrainy pochatku XX stolittia. *Naukovi zapysky. Zbirnyk prats molodykh vchenykh ta aspirantiv*, vol. 20, pp. 217–239. [in Ukrainian]
27. The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the Nation Academy of Sciences of Ukraine (Fund 54, Folder 49). [in Ukrainian]
28. The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the Nation Academy of Sciences of Ukraine (Fund 70, Folder 18). [in Ukrainian]
29. The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the Nation Academy of Sciences of Ukraine (Fund 70, Folder 169). [in Ukrainian]
30. The Department of Manuscripts and Textual Studies. Shevchenko Institute of Literature of the Nation Academy of Sciences of Ukraine (Fund 191, Folder 873). [in Russian]
31. State Archive of Kyiv (Fund 16, Inv. 465, Folder 1060). [in Russian]
32. Institute of Manuscripts. Vernadsky National Library of Ukraine, (Fund XXXVI, Folder 263). [in Ukrainian]
33. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (Fund 294, Inv. 1, Folder 297). [in Russian]
34. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (Fund 294, Inv. 1, Folder 304). [in Russian]
35. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv, Fund 294, Inv. 1, Folder 310). [in Russian]
36. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (Fund 294, Inv. 1, Folder 314). [in Russian]
37. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (Fund 294, Inv. 1, Folder 323). [in Russian]
38. The Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv (Fund 1235, Inv. 1, Folder 280). [in Ukrainian]

Отримано 14 жовтня 2019 р.

м. Київ

Гаврилюк Надія. Під плахтою неба: поезія Віри Вовк. – Дрогобич: Коло, 2019. – 168 с.

Науково-популярне видання присвячене вивченню поезій Віри Вовк 2000-х років з погляду символіки. У 12 розділах-образках продемонстровано єдність символіки в поетичних текстах Віри Вовк окресленого періоду. Виокремлено символи карнавалу, маски, зерна (пшениці, маку), могили-кургану, човна та ткацького човника, вишивальниці, намиста, криниці, квітника, метелика та низки інших. Поезію Віри Вовк розглянуто в єдності з біографією авторки та у зв'язку з окремими творами її прозового доробку.

Наші
презентації